

Finantskolledž

Kati Rööpmann

SOTSIAALMAKSU ÜLEMMÄÄRA KEHTESTAMISE MÕJU
TÖÖHÕIVELE

Lõputöö

Juhendaja: Indrek Saar, MSc

Tallinn, 2011

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: juuni 2011
Töö pealkiri: "Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju tööhõivele".	
Töö autor: Kati Rööpmann	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud teemal "Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju tööhõivele". Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 39 leheküljest (sisuline osa 38 lehekülge, lisad 1 lehekülge). Lõputöö koostamisel on kasutatud 40 allikat. Töö on aktuaalne, sest üheks lahenduseks majanduse elavdamisel on välja pakutud sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist. Töö eesmärgiks on analüüsida sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju tööhõivele. Selleks, et töö eesmärki saavutada:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Antakse ülevaade Eesti sotsiaalkindlustussüsteemist2. Antakse ülevaade tööjõu pakkumist mõjutavatest teguritest3. Analüüsitakse sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju töötasudele4. Analüüsitakse töötasu muutuste mõju tööhõivele <p>Autor jõudis järeldusele, et 526 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel suureneks naiste tööjõus osalemine 10- 354 ja 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 2- 98 isiku võrra. Meeste tööjõus osalemine suureneks 526 euro suuruse ülemmäära korral 29- 1107 ning 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 11- 426 lisatöötaja võrra.</p>	
Võtmesõnad: sotsiaalmaks, tööjõu pakkumine, tööjõu pakkumise elastsus	
<i>Keywords: social security tax, labor supply, labor supply elasticity</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Indrek Saar	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	Error! Bookmark not defined.
1. EESTI SOTSIAALKINDLUSTUSSÜSTEEM JA TÖÖJÕU PAKKUMINE.....	6
1.1. Sotsiaalkindlustussüsteem Eestis	6
1.2. Tööjõu pakkumist mõjutavad tegurid	12
2. SOTSIAALMAKSU ÜLEMMÄÄRA KEHTESTAMISE MÕJU TÖÖTASUDELE JA TÖÖHÕIVELE.....	19
2.1. Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju töötasudele.....	19
2.1. Töötasu muutuste mõju tööhõivele Eestis	24
KOKKUVÕTE	31
SUMMARY	34
VIIDATUD ALLIKAD	35
VIIDATUD TABELID JA JOONISED	38
LISAD	39
Lisa 1. Deklareeritud sotsiaalmaks jaanuar - november 2010	39

SISSEJUHATUS

Riigi toimimiseks on vajalik koguda makse. Maksutulud on olulised, et tagada riigi julgeolek ja finantseerida olulisi valdkondi nagu tervishoid, haridus ning infrastruktuur. Maksude kehtestamisel tuleb jälgida, et need maksumaksjatele liialt koormavaks ei osutuks, kuid samas võimaldaksid katta vajalikud kulutused. Arvestama peab ka maksude mõjuga majandusele.

Lõputöö teema on aktuaalne, sest üheks lahenduseks majanduskasvu soodustamisel on välja pakutud sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist. Sel moel loodetakse suurendada tööhõivet teadus- ja arendustegevuse valdkonnas. See omakorda elavdaks majandust, sest võimaldaks toota kallimaid tooteid ja suurendada sisemajanduse kogutoodangut. Eestis ei ole ettevõtjad huvitatud kõrgemapalgaliste töökohtade loomisest. Selle üheks põhjuseks on, et töötasu suurenedes tõuseb võrdeliselt ka tööandja makstav sotsiaalmaks.

Probleemiks on, et ei ole teada, kuidas sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine mõjutab tööhõivet Eestis.

Töö eesmärgiks on analüüsida sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju tööhõivele.

Eesmärgi saavutamiseks:

1. Antakse ülevaade Eesti sotsiaalkindlustussüsteemist.
2. Antakse ülevaade tööjõu pakkumist mõjutavatest teguritest.
3. Analüüsitakse sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju töötasudele Eestis.
4. Analüüsitakse töötasu muutuste mõju tööhõivele Eestis.

Uurimismeetodina kasutatakse kvantitatiivset andmeanalüüsi. Vaatluse alla võetakse 526 ja 760 euro suurused ülemmäärad. Esmalt selgitatakse välja, kuidas mõjutaks maksumuudatus palkasid, eeldusel, et maksukoormuse kandjaks on töötaja. Seejärel

kasutatakse tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiente, et arvutada välja, kui palju tööjõu pakkumine kasvab. Saadud tulemuste põhjal tehakse järeldused tööturu muutuste kohta.

Käesolev töö koosneb kahest peatükist, mis omakorda on jaotatud kaheks alapeatükiks. Et mõista paremini sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise tagajärgi antakse esimeses peatükis ülevaade Eesti sotsiaalkindlustussüsteemist. Kirjeldatakse ka lähtuvalt majandusteooriast tööturu toimimist ning tööjõu pakkumist mõjutavaid tegureid, sealhulgas maksustamist.

Teises peatükis analüüsitakse sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju töötasudele ja tööhõivele. Esimeses alapeatükis selgitatakse välja, kuidas muutub töötaja keskmine netopalk. Tutvustatakse arvutuste metoodikat ning tulemusi. Teises alapeatükis analüüsitakse erinevaid tööjõu pakkumist käsitlevaid uuringuid ning arvutatakse, kui palju suureneb tööjõu pakkumine.

Töös kasutatakse vastavat erialast kirjandust, Eesti Vabariigi 01.01.2011. seisuga kehtivaid õigusakte ning erinevaid tööjõu pakkumist käsitlevaid uuringuid.

1. EESTI SOTSIAALKINDLUSTUSSÜSTEEM JA TÖÖJÕU PAKKUMINE

1.1. Sotsiaalkindlustussüsteem Eestis

Sotsiaalmaksuseaduses tehtavad muudatused mõjutavad nii maksukohustuslasi kui ka maksutuludest finantseeritavate hüvede saajaid. Seetõttu on oluline teada, miks sotsiaalmaksu kogutakse ning mille poolest erineb see teistest maksudest.

Sotsiaalkindlustuse all mõistetakse rahaliste väljamaksete tegemist või hüvede ja teenuste osutamist kindlustatud isikute sissetulekutelt makstavate sihtotstarbeliste maksete arvel (Tavits 2006: 10). Sihtotstarbeline tähendab, et makse kogutakse kindlaks otstarbeks, mis on seotud konkreetse maksu maksjate huvidega (Lehis 2009: 308; Tavits 2006: 10). Eestis finantseeritakse sotsiaalkindlustusmaksete süsteemi nii sotsiaalmaksust kui ka sundkindlustusmaksetest, milleks on töötuskindlustus- ja kohustusliku kogumispensioni maksed. (Lehis 2009: 308) Seega kogutakse sotsiaalmaksu, töötuskindlustusmakseid ning kogumispensioni makseid, et tagada kindlustatutele teatud hüved.

Vastavalt Sotsiaalmaksu seaduse (SMS) § 7 lg1-le ja § 10 lg 1-le on sotsiaalmaksumäär 33%, millest 20% kannab Maksu- ja Tolliamet riikliku pensionikindlustuse ja 13% ravikindlustuse vahenditesse (Sotsiaalmaksuseadus, 13.10.2000). Sotsiaalmaksu eest saadavad vastuhüved on reguleeritud eraldi pensionikindlustuse- ja ravikindlustuse seaduses (Lehis 2009: 309). Vastavalt Ravikindlustuse seaduse § 2 lg 1-le on ravikindlustus tervishoiukulutuste süsteem, mis on mõeldud kindlustatud isiku haiguste ennetamise ja ravi, ravimite ja muude meditsiiniliste hüvitiste maksmiseks (Ravikindlustuse seadus, 19.06.2002). Sellest tulenevad ka ravikindlustuse peamised eesmärgid, milleks on inimestele garantiide pakkumine tervishoiuteenuste kättesaadavuseks ja tagada isikule sissetuleku säilimine, kui seda pole võimalik saada seoses ajutise töövõimetusega. (Tavits 2006: 77)

Ravikindlustus põhineb solidaarsuspõhimõttel ning isikute piiratud omaosalusel (RKS § 2 lg 2). Solidaarsus printsiibist lähtudes, ei sõltu haigekassa rahastatava tervishoiu teenuse maksumus sellest, kui palju on isiku eest sotsiaalmaksu tasutud. Sellest tulenevalt saavad näiteks ka töötud isikud tervishoiuteenuseid kasutada. (Haigekassa 05.03.2011)

Ravikindlustuse andjaks on Eesti Haigekassa (RKS § 3 lg 1). Ravikindlustus hõlmab isikuid, kes maksavad või kelle eest makstakse sotsiaalmaksu. Kindlustatud on ka isikud, kes on seaduse alusel kindlustatud isikutega võrdsustatud ning need, kes on end ise kindlustanud sõlmides haigekassaga vastava lepingu. (Tavits 2006: 78)

Ravikindlustusega kaasnevad hüved võivad olla nii rahalised kui ka mitterahalised. Mitterahalist ravikindlustushüvitust rahastab haigekassa täielikult või osaliselt. Mitterahalised hüvitised on näiteks tervishoiuteenuse hüvitus, ravimi- ja abivahendihüvitis. Rahalised hüvitised on ajutise töövõimetuse hüvitus, täiskasvanute hambaravi hüvitus ning täiendav ravimihüvitis. (Tavits 2006: 81) Ajutise töövõimetuse hüvitis jaguneb haigushüvitiseks, sünnitushüvitiseks, lapsendamishüvitiseks ja hooldushüvitiseks (RKS § 50).

Rohkem, kui pool makstavast sotsiaalmaksust kasutatakse riiklike pensionide finantseerimiseks. Vastavalt Riikliku pensionikindlustuse seaduse (RPKS) § 2-le on riiklik pension solidaarsuspõhimõttele tuginev igakuine rahaline sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse, toitjakaotuse või töövõimetuse korral (Riikliku pensionikindlustuse seadus, 05.12.2001). Riiklike pensionide hulka kuuluvad: vanaduspension, töövõimetuspension, toitjakaotuspension, rahvapension, väljateenitud aastate pension ja soodustingimustel vanaduspension (Töö- ja pensioniealistele 05.03.2011).

Vanaduspensioni saamise õigus on Eesti alalisel elanikul ja tähtajalise elamisloa või elamisõiguse alusel Eestis elaval välismaalasel. Isik peab olema jõudnud pensioniikka ja tal peab olema vähemalt 15 aastat Eestis omandatud pensionistaaži. (Vanaduspension 05.03.2011)

Isikul on võimalik minna ennetähtaegsele pensionile kuni kolm aastat enne pensioniikka jõudmist, kui tal on olemas vajalik pensionistaaž (RPKS § 9 lg 1). Sellisel juhul vähendatakse isiku pensioni 0,4% võrra iga varasemalt pensionile jäädud kuu eest (RPKS § 9 lg 2). Juhul, kui isik jääb pensionile hilisemas eas, kui on seaduses kehtestatud, saab ta kasutada edasilükatud vanaduspension (RPKS § 8 lg 1). Isiku pensioni suurendatakse sel juhul 0,9% võrra iga kuu eest, mis on möödunud isiku jõudmisest vanaduspensioniiikka (RPKS § 8 lg 3).

Vanaduspension koosneb baasosast, staažiosakust ja kindlustusosakust (Vanaduspension 05.03.2011). Baasosa on kõigile ühesuurune ja selle väärtus fikseeritakse igaks eelarveaastaks riigieelarveseadusega. Staažiosaku suurus sõltub sellest, kui palju on isikul tööaastaid ja töötatud aastatega võrdsustatud aastaid. Kindlustusosaku suuruse arvutamise aluseks on pensionikindlustuse aastakoeffitsientide summa. Aastakoeffitsient näitab isiku töötasult kalendriaasta jooksul tasutud sotsiaalmaksu suhet riigi keskmiselt töötasult tasutud sotsiaalmaksu. (Tammert 2005: 110)

Soodustingimustel vanaduspensioniiikka puhul tekib pensionisaamise õigus isikul, kui tal on vähemalt 15 aastat pensionistaaži, nooremana, kui üldjuhul on ette nähtud (RPKS § 10 lg 1). Väljateenitud aastate pensioni on võimalik saada isikutel, kes teevad sellist tööd, millega kaasneb enne pensioniikka jõudmist kutsealase töövõime kaotus või vähenemine, mis takistab sellel alal töötamise jätkamist (Väljateenitud aastate pension 05.03.2011).

Töövõimetuspension on võimalik saada alates 16. eluaastast kuni vanaduspensioniiikka jõudmiseni, kui isik on püsivalt töövõimetu töövõimekaotusega 40- 100% (RPKS § 14). Töövõimetuspensioniiikka määramise tähtajaks on olemas nõutud pensionistaaž. Pensionistaaži olemasolu ei ole oluline juhul, kui töövõimetus tekkis tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel. (Tavits 2006: 103)

Toitjakaotuspension määratakse toitja surma või teadmata kadunuks tunnistamise korral (RPKS § 20). Toitjakaotuspensioniiikka võivad saada toitja need lähisugulased, kel oleks õigus saada ka alimente ning toitja ülalpidamisel olnud töövõimetus pereliikmed ja nendega võrdsustatud isikud. (Salu 2001: 119)

Rahvapension määratakse 63 aastaseks saanud isikule, kel puudub nõutav pensionistaaž ja kes on elanud Eestis vähemalt 5 aastat enne vahetult enne pensioni taotlemist. Rahvapensioni määr on 128, 45 eurot. Rahvapensioni suurus püsivalt töövõimetule isikule moodustab töövõime kaotusele vastava protsendi rahvapensioni määrast. (Rahvapension 05.03.2011)

Sotsiaalkindlustussüsteemi mõjutavad muuhulgas demograafilised tegurid. Nii nagu mujal Euroopas on ka Eestis probleemiks rahvastiku vananemine. (Tavits 2006: 16) Probleemi lahendamiseks on Eestis alustatud üleminekut kindlustuspensionide süsteemile, mis võimaldaks ligikaudu 40 aasta pärast loobuda riiklikust pensionist ning isiku pension baseeruks vaid teisel ja kolmandal sambal. (Tammert 2005: 91, 93) Tulenevalt demograafilistest teguritest soovitatakse OECD raportis Eestil vähendada eelpensionide süsteemi atraktiivust. Motiveerimaks isikuid kauem töötama, võiks suurendada saamata jäävat pensioniosa. Samuti oleks otstarbekas loobuda soodus- ja eripensionide skeemi rakendamisest. (Höövelson 2010: 37)

Vastavalt sotsiaalmaksumõistele on sotsiaalmaks pensionikindlustuseks ja ravikindlustuseks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud rahaline kohustus (SMS § 1). Sotsiaalmaksust laekuv summa moodustab suurima osa kõigist maksutuludest (Riigieelarvesse laekunud maksud, 05.03.2011). Sotsiaalmaksu kogumise eesmärgiks on kindlustada tulusaajat, kelleks on töövõtja. Maksukohustus lasub aga tööandjal. Sotsiaalmaksu subjektideks on FIE-d, riigi-, valla- ja linnaasutused, Eestis püsivat tegevuskohta omavad või väljamakseid tegevad mitteresidendid ja füüsilised isikud, kes pole end ettevõtjaks registreerinud. (Tammert 2005: 95)

Sotsiaalmaksuga maksustatakse vaid aktiivset tulu ehk palgatulu. Passiivne tulu ehk kapitalitulu on sotsiaalmaksust vabastatud. See on nii, sest kapitalitulu ei kao haigestumise või vananemise tõttu ning seetõttu puudub riskide hajutamise vajadus sotsiaalmaksu kehtestamisega. (Huberg, Uusorg, Kuusik; Lehis 2010: 157)

Mõningatel juhtudel maksab sotsiaalmaksu isiku eest riik või kohalik omavalitsus. Riik tasub sotsiaalmaksu ühe Eestis elava ja alla kolme aastast last kasvatava vanema, eestkostja või hooldaja eest (SMS § 6 lg 1 p 1). Vanem või hooldaja saab lapsehoolduspuhkust kasutada ühe osana või osade kaupa kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Lapsehoolduspuhkuse ajaks peatub isiku töö- või teenistussuhe (Huberg, Uusorg, Kuusik, Lehis 2010: 172). Sotsiaalmaksu maksab riik ka mittetöötava vanema eest, kes kasvatab kolme või enam alla 19 aastast last ja kellest vähemalt üks on alla 8 aastane. (SMS § 6 lg 1 p 1¹)

Erisused kehtivad lisaks ka välisteenistuse seaduse alusel abikaasatu saava isiku puhul. Kahekordse alampalga suurust tasu makstakse teenistujaga kaasas olevale mittetöötavale abikaasale. Samuti maksab riik sotsiaalmaksu rahvusvahelise kaitseorganisatsiooni struktuuriüksuse ameti- või teenistuskohale lähetatud teenistuja või kaadrikaitseväelase kaasasoleva mittetöötava ja mitte pensionit saava abikaasa eest ning Vabariigi Presidendi abikaasa eest, kes ei tööta ega saa riiklikku pensioni. (Huberg, Uusorg, Kuusik, Lehis 2010: 173)

Sotsiaalmaksu maksab riik veel ka ajateenijate, töötavate töövõimetuspensionit saajate eest, töötutoetust saavate isikute eest. Samuti ka mittetöötavate isikute eest, kes võtsid osa tuuma tuumakatastroofi, tuumakatsetuse või aatomielektriijaama tagajärgede likvideerimisest ega saa riiklikku pensionit. (SMS § 6 lg 1)

Erisus rakendub veel ravikindlustust omava isiku ülalpeetavale abikaasale, kes kasvatab vähemalt üht alla 8- aastast last või 8- aastast last kuni esimese klassi lõpetamiseni või vähemalt kolme alla 16- aastast last; sotsiaaltoetust saava isiku eest, kes on välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanik või eesti rahvusest isikule, tema abikaasale, lastele ja vanematele, kes on jõudnud vanaduspensionit ikka. (SMS § 6 lg 1)

Riik maksab sotsiaalmaksu ka Eestis elava vanema eest, kes kasvatab vähemalt seitset alla 19- aastast last; isikute eest, kes osalevad tööturu koolituses, tööpraktikas või tööharjutuses ning endise päästeteenistuja eest, kel on erialast staaži vähemalt 15 aastat ning kes jääb vanaduspensionit ootele kolm aastat enne vastavasse ikka jõudmist (SMS § 6 lg 1). Need

erisused suurendavad oluliselt riigi kulutusi sotsiaalsfääris. Eelkõige suurenesid kulutused 2009. aasta tööpuuduse kasvu tõttu. (Huberg, Uusorg, Kuusik, Lehis 2010: 171)

Eestis on sotsiaalmaksule kehtestatud miinimumkohustus (Huberg 2009: 28). Sotsiaalmaksu tuleb tasuda iga kuu eest vähemalt kuumääralt (Huberg, Uusorg, Kuusik, Lehis 2010: 163). Sotsiaalmaksu kuumäär kehtestatakse riigieelarvega. Kuumäär ei tohi olla väiksem eelarveaastale eelnenud aasta 1. juulil kehtinud töötasu alammäärast. (SMS § 2¹) Vastavalt 2011. aasta Riigieelarveseaduse (RES) § 2 lg 10-le on sotsiaalmaksu kuumäär 278,02 eurot (2011. aasta riigieelarve seadus, 08.12.2010).

Kuumäära saab rakendada ainult töötajatele ja teenistujatele. Seega ei kehti sotsiaalmaksu alampiir juhatuse ja nõukogu liikmete tasudele, võlaõiguslike lepingute alusel makstavatele tasudele ja erisoodustustele. Juhul, kui isikul on mitu töökohta, maksab sotsiaalmaksu see tööandja, kes töötaja kirjaliku avalduse alusel rakendab ka tulumaksuvaba miinimumi. (Huberg, Uusorg, Kuusik, Lehis 2010: 164, 165)

Kuumäära rakendamine ei sõltu sellest, kas isik töötab osalise või täistööajaga. Kuumäära arvestatakse proportsionaalselt vastaval kuul töötatud ajaga, kui näiteks töötaja asus tööle või lahkus töölt kuu keskel või töösuhe on muul põhjusel peatunud. Proportsionaalset arvestust saab rakendada ka juhul kui, töötaja on keeldunud töö tegemisest ühel järgnevatest alustest: ta kasutab puhkust; ta on ajutiselt töövõimetu; ta osaleb streigis; ta esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid; ta on ajateenistuses või osaleb õppekogunemisel. Juhul, kui tööandja saadab töötaja viimase nõusolekul palgata puhkusele, tuleb kuumäära siiski rakendada. (Huberg, Uusorg, Kuusik, Lehis 2010: 165, 166)

Erandjuhtudel makstakse sotsiaalmaksu ka tegelikult väljamakselt ja seega alammäära ei rakendata. Need erandid kehtivad riikliku pensioni saajatele (vanaduspension, töövõimetuspension, toitjakaotuspension, rahvapension); isikutele, kellele on seadusega kehtestatud lühendatud tööaeg (n: alaealised, tervistkahjustava töö tegijad; õppe- ja kasvatusasutuste töötajad); töötajatele ja teenistujatele, kes kasvatavad alla kolmeaastast last või kolme või enam alla 19 aastast last; õpilastele. (Huberg 2009: 28,29)

Kui sotsiaalmaksu alammäär kehtib nii palgatöötajatele kui ka FIE-dele, siis ülemmäär on hetkel kehtiv vaid FIE-dele. FIE-de sotsiaalmaksu ülempiir on võrdne maksustamisperioodi kuude töötasu alammäärade 15 kordse summaga (SMS § 2 lg 5). Töötasu alammäär on 278,02 eurot kuus (Töötasu alammäära kehtestamine, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 11.06.2009). Seega on FIE-de sotsiaalmaksu ülemmäär $15 \cdot 12 \cdot 278,02 = 50\,043,6$ eurot aastas. Seetõttu on üle 50 043,6 euro ettevõtlustulu teenivad FIE-d võrreldes sama tasu saavate palgatöötajatega eelistatumas olukorras.

Kokkuvõttes aitaks sotsiaalmaksu ülempiiri kehtestamine vähendada erinevusi madalama ja kõrgema sissetulekuga isikute pealt tasutavate maksude osas. Samas vähendaks ülempiiri kehtestamine ka ressursse, mida kasutatakse ravikindlustuseks ja riiklike pensionide maksmiseks. Seetõttu võivad maksureformi tagajärjel väheneda ka hüved, mida sotsiaalmaksust finantseeritakse.

1.2. Tööjõu pakkumist mõjutavad tegurid

Maksustamine on oluliseks instrumendiks, millega riik saab majandust mõjutada. Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine avaldab mõju kõrgepalgaliste isikute töötasudele. Palgamuutused mõjutavad tööjõupakkumist ja seega ka tööhõivet. Muutused tööhõives mõjutavad omakorda aga maksutuluseid ning seeläbi ka riigieelarvet.

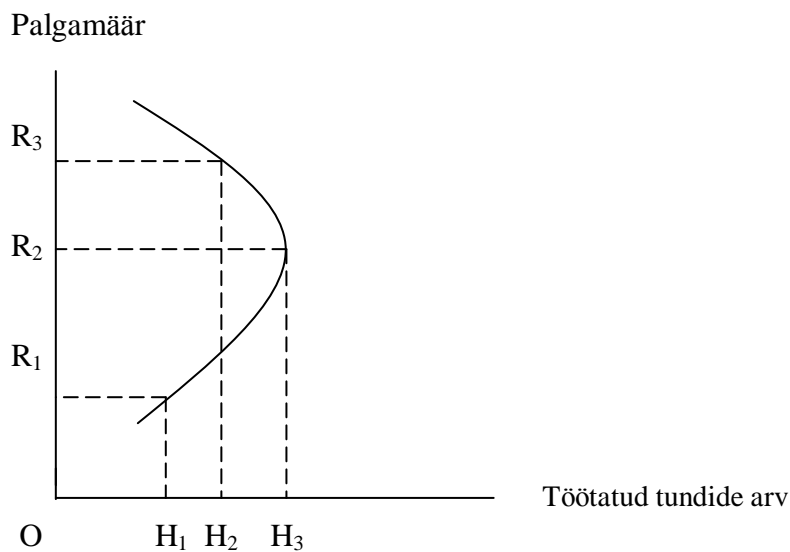
Tööturg toimib sarnaselt kapitali- ja kaubaturuga. Nõudluse poolel on tööturul tööandjad, kelle otsused töötajate palkamise osas sõltuvad kõigi kolme turu tingimustest. Pakkumise poolel on töötajad ja potentsiaalsed töötajad, kelle otsused kas ja kus töötada sõltuvad teistest valikutest, kuidas aega veeta. Tööturg on seotud: a) tööhõive tingimustega (palgad, hüvitised, töötingimused) b) tööhõive tasemega. Mõlemat tulemit analüüsid, peab vahet tegema erinevatel tegevusaladel, oskustel, demograafilistel teguritel üldisel tööturul. Muutused tööturul on alati ühel või teisel määral mõjutatud mõlemast, nii nõudlusest kui ka pakkumisest. (Ehrenberg, Smith 2003: 25,34). Käesolevas töös keskendutakse muutustele tööjõu pakkumises.

Tegelikkuses ei oma tähtsust, kellele tööjõu maks on määratud, kas ettevõtetele, kes maksavad tööjõu kasutamise eest või isikutele, kes müüvad oma tööjõuteenust. Maksukoormuse jaotus jääb samaks. Maksukoormuse tegelik kandja sõltub tööjõu nõudluse ja pakkumise elastsusest. Enamasti väidetakse, et tööjõu pakkumine on suhteliselt vähe elastne, seetõttu langeb maksukoormus töövõtjale, olenemata sellest, kellele maks õiguslikult on kehtestatud. (Stiglitz 2000: 495) Seetõttu eeldatakse käesolevas töös, et sotsiaalmaksu koormuse kandjaks on töötaja. Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine vähendaks kõrgemapalgaliste maksukoormust ja suurendaks seega nende sissetulekuid.

Muutused sissetulekutes mõjutavad tööjõu pakkumist. Tööjõu pakkumise kõver kujutab töö ja vaba aja vahelist kompromissi. Eeldatakse, et töö on inimestele ebameeldiv ja vaba aeg meeldiv. (Brown 1997: 123) Tavaliselt eeldatakse, et tööjõu pakkumiskõver kaardub ülespoole, mis tähendab, et töötasu tõustes, suureneb ka tööjõu pakkumine. Tegelikuses ei pruugi see aga alati nii olla. (Conolly, Munro 1999: 222)

Töötasu suurenemisel võib tööjõu pakkumisele olla kahesugune mõju (Brown 1997: 129). Palgamäärade tõustes, muutub vaba aeg võrreldes tööga kallimaks. Seetõttu asendab töötaja osa vabast ajast töötundidega. Seda nimetatakse asendusefektiks. Tuluefekti puhul kasvab töötasu suurenedes isiku sissetulek, mis suurendab tema nõudlust normaalkaupade järele. Seda eeldusel, et vaba aeg on normaalkaup. Seega hakkab isik palgamäärade tõustes vähem töötama. Tulu- ja asendusefekti kahesuguse mõju tõttu kaardub tööjõu pakkumise kõver tagasi (Joonis 1.). (Hardwick, Khan, Langmead 1992: 262; Koutsoyiannis 1979: 450; Stiglitz 1995: 457)

Pakkumiskõvera kuju on tuletatud tarbija valikute mudelist. Selle kohaselt eeldatakse, et isik maksimeerib oma kasulikkust eelarvepiirangu suhtes. Valikud tööjõu pakkumise kohta sõltuvad kompromissist vaba aja ja sissetulekute ehk tarbimise vahel. Eeldatakse, et vaba aeg ja sissetulek on normaalkaubad. Kompromiss on vajalik, sest isikute aeg on jagatud kahe tegevuse vahel, milleks on töö ja vaba aeg. Palgatöö tingib vabast ajast loobumise, aga suurendab sissetulekut, mis võimaldab rohkem tarbida. (Conolly, Munro 1999: 223)

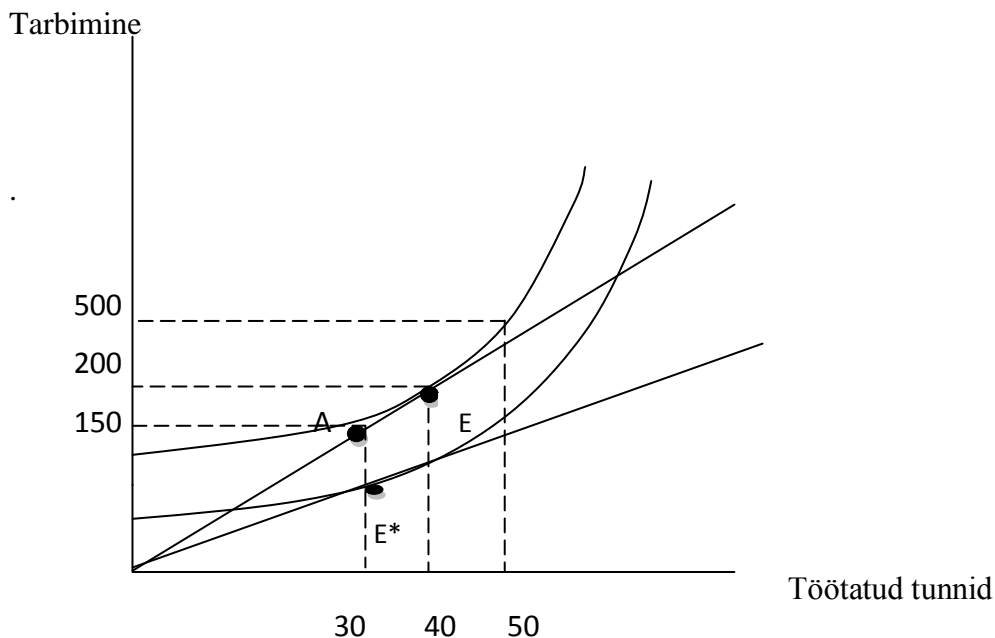
Joonis 1. Töötaja pakkumise kõver (Hardwick, Khan, Langmead 1992: 262; Koutsoyiannis 1979: 450)

Joonisel 2. kujutatud ükskõiksuskõverad näitavad töö ja tarbekaupade kombinatsioone, mille suhtes inimene on ükskõikne. Seega kõik punktid ühel ükskõiksuskõveral annavad isikule võrdse kasulikkuse. Mida kõrgemal on ükskõiksuskõver, seda suurem on isiku kasulikkustase ja mida rohkem isik töötab, seda kõrgemat töötasu ta saab. (Hardwick, Khan, Langmead 1992:261, 262) Iga järgneva töötundide arvu suurendamisega soovib isik järjest suuremat palga juurdekasvu. Seega, mida enam suurendada isiku töötunde, seda väärtuslikumaks muutub vaba aeg võrreldes tarbekaupadega. Isiku tarbimine peaks kogu aeg kasvama, et kompenseerida tema töötajapakkumise järjestikuseid juurdekasve. (Stiglitz 1995: 459)

Eelarvekitsendus kujutab võimalikke tarbimise ja töötaja tasemeid. Näiteks, kui isikule makstakse 5 dollarit tunnis, siis töötades 30 tundi nädalas, teenib ta 150 dollarit, kui 40 tundi, siis 200 dollarit ja kui 50 tundi, siis 250 dollarit. (Stiglitz 1995: 459)

Maksustamise puudumisel valiks isik eelarvekitsendusel sellise punkti, kus eelarvekitsendus puutub ükskõiksuskõverat (punkt E). Isiku ükskõiksuskõvera tõus (piirasendusmäär) võrdub tema eelarvekitsenduse tõusuga, tema töötasuga

(eelarvekitsenduse tõus näitab, kui palju tarbimine tööjõupakkumise suurenedes kasvab; siin näites 5 dollarit). (Stiglitz 1995: 459)

Joonis 2. Maksude- eelne ja -järgne tasakaal (Stiglitz 1995: 458)

Juhul, kui töötasult tuleb maksta kindel summa maksudena valitsusele, nihutab see eelarvekitsendust allapoole. Uus tasakaal tekib seega punktis E^* . Maksutuluks on punktide E^* ja A vahekaugus. Algul halvendab palgalt võetav maks isiku olukorda ning seetõttu hakkab ta vähem tarbima ja rohkem töötama. Selles väljendubki maksu tuluefekt. Asendusefekti mõju on aga vastupidine. Isiku töötasu väheneb maksusumma võrra. Niisugune olukord vähendab isiku töömotivatsiooni ja isik asendab tarbekaubad vaba ajaga. Teoreetiliselt on võimatu prognoosida, kumb efekt hakkab domineerima. (Stiglitz 1995: 459, 460)

Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine suurendaks kõrgemapalgaliste töötasu. Seetõttu oleks sel juhul olukord vastupidine, eelarvekitsendus nihkuks ülespoole punktist, kuhu on ülemmäär kehtestatud ja suurendaks isiku heaolu. Asendusefekti domineerimisel asendaks ta sel juhul töö vaba ajaga ning tuluefektist lähtuvalt suurendaks töötunde, sest vaba aeg muutuks kallimaks.

Lisaks palgatõusule mõjutavad tööjõupakkumist ka paljud muud tegurid, näiteks sotsiaalkindlustusprogrammide väljakujunemine ja mitmesuguste kaupade hinnamuutused (Stiglitz 1995: 457). Töötajad võrdlevad töötamise kohta otsuseid tehes oma nominaalpalka loodetava hinnatasemega. Töötajad ei saa pidada läbirääkimisi reaalpalka suhtes. Seetõttu nõuavadki nad kõrgema inflatsiooni korral ka suuremat nominaalpalka. Huvi töötamise vastu võib tõusta ka näiteks siis, kui alandatakse töötaoleku kompensatsioone. Sel juhul võivad vaid mõned inimesed lubada endale töötuks olemist. (Brown 1997: 124, 125)

Tööjõu pakkumise muutust saab mõõta tööjõu pakkumise elastsusega. See näitab tööjõu pakkumise muutust protsentides töötasu muutudes 1% võrra:

Tööjõu pakkumise elastsus = Tööjõu pakkumise muutus % / Töötasu muutus % (Stiglitz 1995: 460)

Kui 1 % palgatõus suurendab tööjõupakkumist 0,25 % võrra, siis on tööjõu pakkumise elastsus 0,25. Kui 1% palgatõus vähendab tööjõupakkumist 0,5 % võrra, siis on tööjõu pakkumise elastsus – 0,5. (Stiglitz 1995: 460) Negatiivsed elastsuskoeffitsiendid näitavad, et ülekaalus on tuluefekt, ja positiivsed elastsuskoeffitsiendid, et asendusefekt (Ehrenberg, Smith 2003: 187). Tööjõupakkumise elastsuste kaudu saab seega arvutada välja, kuidas muutub tööjõupakkumine töötasu suurenedes.

Tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiente on püütud kindlaks määrata mitmetes empiirilistes uuringutes. Neid uuringuid võib andmete põhjal liigitada kaheks: 1) Läbilõikelisi andmeid kasutatakse isikute tööjõu pakkumise analüüsimiseks kindlal ajahetkel (ühe aasta jooksul) 2) Aegrea andmeid kasutatakse, et näha trende tööjõus osalemise ja töötatud tundide kohta mitmeaastase perioodi jooksul. (Ehrenberg, Smith 2003: 188) Neid tööjõu pakkumise mudeleid võib nimetada ka staatilisteks ja mitmeperioodilisteks. Esimesel juhul uuritakse isiku tööjõu pakkumist lühiperioodil teisel juhul pikema aja vältel. Staatilised uuringud jagunevad indiviidi ja leibkonna mudeliteks. Indiviidi mudelis sõltub tööjõu pakkumine

vaid isiku enda valikutest, leibkonna mudeli puhul on arvesse võetud ka töötaja abikaasa sissetulek ja tööjõu pakkumine. (Alloja 2005)

Suuremad muutused tööjõu pakkumises maksumäärade tõstmise või langetamise tõttu leiavad aset pikema perioodi jooksul (Kaplow 2008: 87). Seega on pikema perioodi jooksul tööjõupakkumine elastsem, kui lühema perioodi puhul (Hardwick, Khan, Langmead 1992: 260). See on nii, sest pikema aja jooksul saavad isikud planeerida oma otsuseid investeerimaks kõrg- või kutseharidusse. Samuti tehakse otsused kolimise, kutseala valimise ja pensionile mineku kohta pikema perioodi vältel. (Kaplow 2008: 87)

Tööjõu pakkumine ja sellega seotud nähtused on mõjutatud ka sotsiaalsetest normidest ja isiklikest harjumustest, mis võivad pikema aja jooksul muutuda, kui on olemas piisav majanduslik surve. On võimalik, et maksutõus, näiteks 30%-lt 50%-le toob lähiaastatel mõõduka maksustatava tulu vähenemise, kuid põlvkonna jooksul on vähenemine väga laiaulatuslik. (Kaplow 2008: 87, 88) Seega ei ole ilmselt sotsiaalmaksu ülemäära kehtestamise tulemusel lähiaastatel oodata kõrgemapalgaliste isikute töötundide ja tööjõus osalemise ja tulubaasi märkimisväärset suurenemist. Siiski pikema perioodi jooksul võib see hoolimata sotsiaalmaksutulude vähenemisest suurendada oluliselt tulumaksubaasi.

Majandusteadlased peavad meeste tööjõupakkumise elastsust väga väikeseks. Abielus naiste tööjõu pakkumine on võrreldes meestega palju elastsem. (Stiglitz 2000: 542, 543) Traditsiooniliselt tegelevad naised majapidamistöödega (Ehrenberg, Smith 2003: 210) Juhul, kui naine otsustab minna tööle, jääb tal vähem aega näiteks toidu valmistamiseks ja koristamiseks. Seetõttu hakatakse sageli rohkem väljas einestama või ostma valmistoitu, võidakse palgata koduabiline. Suurenenud kulutuste tõttu on pere puhaskasu naise brutotulust väiksem. Juhul, kui maksustamisjärgselt saab naine vähem tulu, kui kulutab teenustele, mida varemalt ise osutas, oleks kasulikum jääda koduseks. (Stiglitz 1995: 467, 468)

Maksusüsteem mõjutab eelkõige just neid naisi, kelle sissetulek on kas väga kõrge või madal. Madala sissetulekuga naiste puhul võib mõningal juhul olla kasulikum töötuks jääda, sest sel juhul saab rohkem toetusi. Kõrge sissetulekuga abielus naiste puhul väheneb

töömotivatsioon teistel põhjustel. Üldiselt avaldab maksustamine esmasele pere ülalpidajale (tavaliselt mehele) teistsugust mõju, kui teisejärgulisele töötajale (tavaliselt abielus naisele). Seega on suurenenud maksumäärade puhul teisese töötaja esimese dollari piirmaksumäär kõrge. Seetõttu on tööjõupakkumise vähenemine ja puhas heaolu kadu palju suurem, kui esimese töötaja puhul. (Stiglitz 1995: 466)

Viimaste uuringute põhjal on aga naiste tööjõu pakkumine muutunud vähem elastsemaks ning muutub sarnasemaks meeste tööjõu pakkumise elastsusega (Kaplow: 2008: 82). Naiste tööjõus osalemine on viimaste aastakümnete jooksul märkimisväärselt suurenenud. Samuti võimaldab tehnoloogia areng säästa aega majapidamistöödelt. (Ehrenberg, Smith 2003: 210)

Kokkuvõtvalt jõudis autor järeldusele, et palgamäärade muutustel on tööjõu pakkumisele kaheksugune mõju. Asendusefektist lähtudes hakkab isik töötasu suurenedes rohkem töötama. Tuluefekti puhul tahab töötaja aga enam tarbida vaba aega, mistõttu tema töösoov väheneb. Lisaks palgale mõjutavad tööjõu pakkumist ka paljud muud tegurid, näiteks sotsiaaltoetused, inflatsioon, ühiskondlikud normid. Suuremad muutused tööturul ja sissetulekutes ei ilmne lühiperioodil, vaid pikema aja vältel.

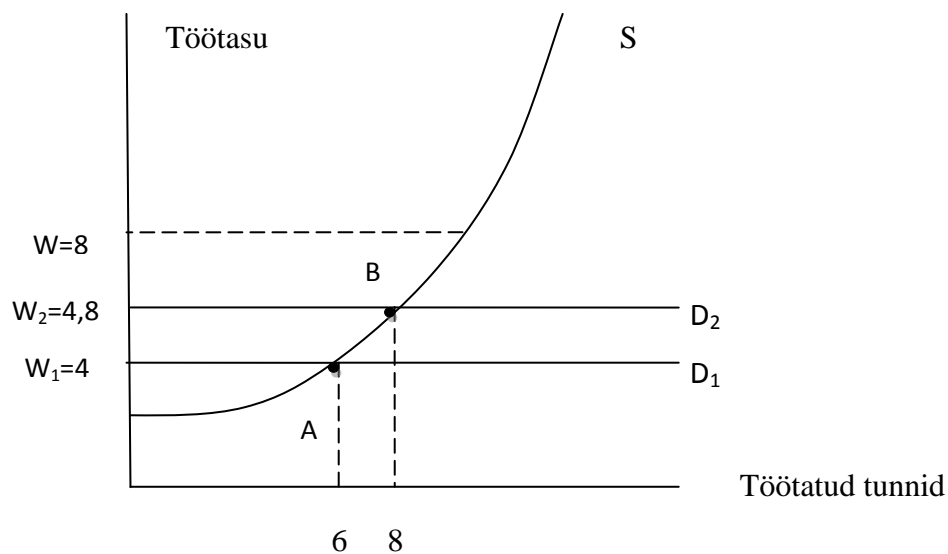
2. SOTSIAALMAKSU ÜLEMMÄÄRA KEHTESTAMISE MÕJU TÖÖTASUDELE JA TÖÖHÕIVELE

2.1. Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju töötasudele

Selleks, et analüüsida sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju tööhõivele, on esmalt vajalik välja selgitada, kuidas maksumuudatus mõjutab töötasusid. Töötaja jaoks omab tähtsust eelkõige netopalka muutus, mis omakorda sõltub keskmisest maksumäärast.

Keskmine maksumäär mõõdab kõigi töötasult makstavate maksude, tulumaksu, sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksude suhet maksubaasi. Maksubaasi moodustavad tööandja kogukulutused tööjõule - brutopalka, sotsiaalmaksu ja tööandja makstava töötuskindlustusmaksu summa. (Rõöm, T. 2003: 35)

Keskmise maksumäära muutumise mõju tööjõu pakkumisele kirjeldab Joonis 3. Vertikaalteljel on kujutatud töötasu ning horisontaalteljel töötatud tundide arv. Tööandja kogukulutusi tähistab W . Töötaja netopalk enne sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist on W_1 ning netopalk pärast ülemmäära kehtestamist on W_2 . Keskmine maksumäär enne ülemmäära on t_1 ja keskmine maksumäär pärast ülemmäära kehtestamist on t_2 .

Joonis 3. Netopalka muutus sõltuvalt keskmisest maksumäärast (Autori joonis)

Teades maksubaasi ja keskmist maksumäära, saab leida töötaja netopalka (Stiglitz 2000: 542). Töötaja netopalk on võrdne $(1-t)W$ (Stiglitz 2000: 542). Töötaja saab seega enne ülemmäära kehtestamist töötasuna $(1-t_1)W$ ning pärast ülemmäära kehtestamist $(1-t_2)W$. Näiteks, kui enne ülemmäära kehtestamist on keskmine maksumäär 50% ning tööandja kogukulutused 8 ühikut, siis töötaja saab $(1-0,5)8=4$ ühikut töötasu. Pärast ülemmäära kehtestamist on keskmine maksumäär 40%, siis töötaja saab $(1-0,4)8=4,8$ ühikut töötasu, seega tema netopalk tõuseb 0,8 ühikut. Tööandja kulutused jäävad seejuures samaks. Riigi maksutulud vähenevad selle osa võrra, mille töötaja saab pärast ülemmäära kehtestamist endale, seega 0,8 ühikut.

Netopalka muutus mõjutab ka tööjõu pakkumist. Näiteks, saades töötasu 4 ühikut, on isik nõus töötama 6 tundi. Netopalka tõustes 4,8 ühikuni, on isik nõus töötama 8 tundi, seega 2 tundi rohkem kui enne. Netopalka tõustes tööjõu pakkumine suureneb ja turutasakaal nihkub punktist A punkti B. Seejuures eeldatakse, et nõudlus on täielikult elastne ning tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsient positiivne arv.

Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamisel väheneb kõrgemat töötasu saavate isikute keskmine maksumäär. Käesolevas töös eeldatakse, et tööandja kogukulutused jäävad samaks. Seega suureneb töötaja brutopalk summa võrra, mille tööandja säästab sotsiaalmaksukuludelt. Töötaja tööjõu pakkumine oleneb aga tema netopalka muutusest. Seetõttu arvutatakse, kui palju suureneb sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise järgselt töötaja netopalk.

Selleks, et leida, kui palju muutub töötaja keskmine netopalk kuus, kasutatakse Lisas 1. olevaid andmeid. Tabeli esimeses veerus on 11 kuu eest makstav maksimaalne sotsiaalmaksu summa kahe erineva ülemmäära korral. Seega esimese ülemmäära puhul tuleks ühes kuus maksimaalselt maksta $5\,784:11=526$ eurot ning teise ülemmäära kehtestamisel $8\,355:11=760$ eurot. Töötasud, millelt sotsiaalmaks arvestatakse on sel juhul vastavalt $526:0,33=1594$ ning $760:0,33=2303$ eurot.

Tabeli teises veerus on sotsiaalmaksu summa, mis on 2010. aasta jaanuarist novembrini kokku deklareeritud nende isikute eest, kes saavad suuremat töötasu, kui 1594 ja 2303

eurot. Viimases veerus on isikute arv, kelle töötasudelt makstav sotsiaalmaks ületaks ülemmäära. Andmed on meeste ja naiste kohta eraldi välja toodud, sest nende tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendid on erinevad. Seetõttu tehakse ka arvutused meeste ja naiste kohta eraldi. Netopalga protsentuaalse muutuse leidmiseks tehakse arvutused viies etapis:

1. Arvutatakse töötajate keskmine brutopalk enne sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist.
2. Arvutatakse keskmine netopalk enne sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist.
3. Arvutatakse, kui palju suureneb töötaja keskmine brutopalk pärast sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist.
4. Arvutatakse, kui suur on töötaja keskmine netopalk pärast sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist.
5. Arvutatakse netopalga protsentuaalne muutus sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise järgselt.

Selleks, et leida keskmine brutopalk enne sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist, arvutatakse kui palju on ühe isiku eest keskmiselt sotsiaalmaksu jaanuarist novembrini makstud. Deklareeritud sotsiaalmaksu summa (x) jagatakse isikute arvuga (y). Seejärel arvutatakse, kui palju on keskmiselt sotsiaalmaksu ühe isiku eest ühes kuus makstud. Kogu deklareeritud sotsiaalmaksu summa tuleb jagada kuude arvuga ehk üheteistkümnega. Seejärel leitakse töötaja keskmine brutopalk kuus (K_1). Arvestades, et sotsiaalmaksu määr on 33%, siis jagatakse ühes kuus deklareeritud sotsiaalmaksu summa 0,33-ga. Esimese etapi arvutused saab kokku võtta valemiga (1):

$$K_1 = x : y : 11 : 0,33 \quad (1)$$

Vastavalt Tulumaksuseaduse (TmS) § 23 ja § 28 lg 2 arvestatakse tulumaks summalt, millest on lahutatud töötaja makstav töötuskindlustusmaks ning samuti ka tulumaksuvaba miinimum 144 eurot kuus (Tulumaksuseadus, 15.12.1999.). Tulumaksumäär on 21% (TmS § 4 lg 1). Vastavalt Töötuskindlustuse seaduse (TKindlS) § 40 lg 1 on töövõtja töötuskindlustuse määr 2,8% (Töötuskindlustuse seadus, 13.06.2001). Et leida keskmine

netopalk enne ülemmäära kehtestamist (N_1), tuleb brutopalgast lahutada töötaja makstav töötuskindlustusmaks 2,8% ja tulumaks 21%. Selleks kasutatakse valemit (2):

$$N_1 = K_1 - K_1 \cdot 0,028 - (K_1 - K_1 \cdot 0,028 - 144) \cdot 0,21 \quad (2)$$

Kolmanda etapi arvutuste tegemisel eeldatakse, et brutopalga suurenemine on võrdne summaga, mille tööandja säästaks sotsiaalmaksult. Selleks, et leida, kui palju suureneb töötaja keskmine brutopalk (K_2) pärast ülemmäära kehtestamist, arvutatakse, kui palju väheneb ülemmäära kehtestamise järgselt sotsiaalmaks. Enne ülemmäära kehtestamist makstavast sotsiaalmaksu summast lahutatakse pärast maksumuudatust makstav maksimaalne sotsiaalmaksu summa. Leitud vahe liidetakse esialgsele keskmisele brutopalgale. Kolmandas etapis kasutatakse valemeid (3.1) ja (3.2):

$$526 \text{ euro suuruse ülemmäära puhul: } K_2 = K_1 + (K_1 \cdot 0,33 - 526) \quad (3.1)$$

$$760 \text{ euro suuruse ülemmäära puhul: } K_2 = K_1 + (K_1 \cdot 0,33 - 760) \quad (3.2)$$

Selleks, et leida, kui suur on töötaja keskmine netopalk pärast ülemmäära kehtestamist (N_2), lahutatakse ülemmäära kehtestamise järgesest brutopalgast töötaja makstav töötuskindlustusmaks ning tulumaks. Arvestatakse ka tulumaksuvaba miinimumi 144 eurot kuus. Selleks kasutatakse valemit (4):

$$N_2 = K_2 - K_2 \cdot 0,028 - (K_2 - K_2 \cdot 0,028 - 144) \cdot 0,21 \quad (4)$$

Viiendas etapis arvutatakse netopalga protsentuaalne muutus sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamisel. Keskmise netopalga protsentuaalne muutus (NM) on võrdne netopalga muutuse ja esialgse netopalga jagatisega. Viiendas etapis kasutatakse valemit (5):

$$NM = (N_2 - N_1) : N_1 \quad (5)$$

Arvutuste tulemused on toodud Tabelis 1. 526 euro suuruse ülemmäära puhul suureneks naiste tötötasu 9,45% ja 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 8,60%. Arvutuste

tulemusel selgub, et erinevate ülemmäärade puhul on naiste keskmise netopalka protsentuaalne muutus ligikaudu 9%. Meeste keskmine netopalk muutub 526 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 12,38% ja 760 euro suuruse ülemmäära korral 12,06%. Meeste keskmine netopalka muutus on nagu naistelgi, kummagi ülemmäära puhul vähe muutuv, ligikaudu 12%. Meeste keskmine töötasu on kõrgem, kui naistel. Seetõttu suureneks sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise puhul meeste netopalk kummagi ülemmäära puhul ligikaudu 3% rohkem, kui naistel.

Tabel 1. Keskmise netopalka muutus (Autori koostatud; allikas: Lisa 1)

	Naised Ülemmäär 526 eurot	Naised Ülemmäär 760 eurot	Mehed Ülemmäär 526 eurot	Mehed Ülemmäär 760 eurot
Keskmine brutopalk enne ülemmäära (K ₁)	2 248	3 127	2 574	3 650
Keskmine netopalk enne ülemmäära (N ₁)	1 757	2 431	2 007	2 833
Keskmine brutopalk pärast ülemmäära (K ₂)	2 464	3 399	2 897	4 095
Keskmine netopalk pärast ülemmäära (N ₂)	1 923	2 640	2 255	3 175
Keskmise netopalka muutus %	9,45	8,60	12,38	12,06

Netopalkasid mõjutavad lisaks tulumaksuvabale miinimumile ja töötuskindlustus maksetele ka muud maksusoodustused, mida arvutustes ei kajastatud. Vastavalt TmS § 23¹ lg 1-le on ühel lapsevanemal õigus maksustatavast tulust maha arvata täiendavalt 1728 eurot aastas iga lapse kohta alates teisest alaealisest lapsest (TmS § 23¹ lg 1). Samuti ei arvestata maksustatava tulu hulka eluasemelaenu intresse ja koolituskulusid. (TmS § 25 lg; § 26 lg 1)

Käesolevas alapeatükis selgus, et keskmise netopalka suurenemine on kummagi ülemmäära kehtestamise korral vähe muutuv. Eeldati, et töötaja palk suureneb summa võrra, mille tööandja maksukuludelt säästaks. Naiste keskmine netopalk muutub 526 euro suuruse ülemmäära korral 9,45% ja 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 8,60%.

Kummagi ülemmäära kehtestamisel suureneks keskmine netopalk ligikaudu 9%. Meeste netopalga muutus on 526 euro suuruse ülemmäära korral 12,38% ja 760 euro suuruse ülemmäära puhul 12,06%. Seega kummagi ülemmäära kehtestamisel ligikaudu 12%. Meeste keskmine töötasu on kõrgem, kui naistel. Seetõttu on ka meeste keskmise netopalga suurenemine 3% kõrgem.

2.1. Töötasu muutuste mõju tööhõivele Eestis

Teades keskmise netopalga protsentuaalset muutust ja tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiente arvutatakse, kui palju muutub tööjõu pakkumine. Saadud tulemuste põhjal tehakse järeldused muutuste kohta keskmisest kõrgemat töötasu saavate isikute tööhõives.

Tööjõu pakkumise elastsusi on püütud kindlaks teha mitmetes varasemates uuringutes. Elastsuskoeffitsientide hindamisel on sõltuvalt valitud mudeli kujust, hindamismeetodist ja eeldustest saadud erinevaid tulemusi (Alloja 2005). Käesolevas töös vaadeldavate uuringute tulemused on toodud Tabelis 2.

Eestis on tööjõu palgaelastsus koeffitsientideks indiviidi tööjõu pakkumise mudelit kasutades saadud meeste töötatud tundide puhul 0,18 ja tööjõus osalemise koeffitsiendiks 0,38, naistel vastavalt 0,53- 0,67 ja 0,34 (Alloja 2005; Koulikov, Siliverstovs 2003). Eesti andmete põhjal on tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiente leitud ka sissetulekugruppides eraldi. Selgub, et tööjõus osalemise elastsused on kõrgemad just keskmist töötasu teenivate isikute puhul, elastsuskoeffitsiendiks on 0,65. Kõige madalama sissetulekugrupi tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsient on 0,35 ja kõrgeimat töötasu saavate isikute tööjõu pakkumise elastsus oli madalaim 0,3. (Staehr 2003) Käesolevas töös analüüsitakse kõrgemat palka saavate isikute reageerimist maksumuudatusele. Seetõttu on ka Tabelisse 2 märgitud just nende tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsient.

Tabel 2. Tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendid (Autori koostatud, allikad: Alloja 2005; Koulikov, Silverstovs 2003; Staehr 2003; Callan, Soest, Walsh 2007; Haan 2005; Flood, Hansen Wahlberg 2003; Evers, Mooij, Vuuren 2008)

Autor	Mudel	Meeste pakkumise elastsus	Naiste pakkumise elastsus	Riik
Alloja	Indiviidi mudel	Tunnid 0,18; Töötamine 0,38	Tunnid 0,67 Töötamine 0,34	Eesti 2005
Koulikov, Silverstovs	Indiviidi mudel		Tunnid 0,53	Eesti 2003
Staehr	Indiviidi mudel	Töötamine 0,3	Töötamine 0,3	Eesti 2003
Callan, Soest, Walsh	Leibkonna mudel	Tunnid 0,18	Tunnid 0,48	Iirimaa 2007
Haan	Mitmeperioodiline mudel	Töötamine 0,01- 0,025 Tunnid 0,035-0,06	Töötamine 0,01-0,08 Tunnid 0,03-0,2	Saksamaa 2005
Flood, Hansen, Wahlberg	Leibkonna mudel	Tunnid 0,05	Tunnid 0,01	Rootsi 2003
Evers, Mooij, Vuuren	Metaanalüüs	Tunnid 0,12	Tunnid 0,49	Holland 2008
		-	Tunnid 0,48	UK 2008
		Tunnid 0,12	Tunnid 0,62	Rootsi 2008
		Tunnid -0,01	Tunnid 0,38	USA 2008

Evers, Mooij ja Vuuren on elastsuskoeffitsientide leidmiseks kasutanud metaanalüüsi. Tulemusteni jõudmiseks on analüüsitud 209 erinevat elastsuskoeffitsienti 30-st empiirilisest uuringust. Selgub, et madalaimad tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendid on USA-s. USA-s on meeste soovitud töötundide elastsuskoeffitsient negatiivne, seega töötasu suurenedes, väheneb soovitud töötundide arv. Üldiselt jäävad nii USA-s, Rootsis kui ka Hollandis meeste soovitud töötundide elastsuskoeffitsiendid nulli lähedale. Naiste soovitud töötundide elastsused on suuremad jäädes olenevalt riigist vahemikku 0,38- 0,62.(Evers, Mooij, Vuuren 2008)

Iirimaa tööjõu pakkumise elastsust on hinnatud kasutades leibkonna mudelit. Seega on elastsuste hindamisel arvesse võetud ka asjaolu, et isiku tööjõu pakkumist mõjutab ka abikaasa sissetulek ja palga muutus. Näiteks, kui mõlema abikaasa töötasu suureneb 1%, siis meeste tööjõu pakkumise elastsus on 0,18 ja naistel 0,48. Seega suurendab see mõlema abikaasa töömotivatsiooni. Juhul, kui abikaasa sissetulek suureneb ning meeste sissetulek jääb samaks, siis meeste tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsient langeb -0,07-ni. Abikaasa töötasu suurenedes 1%, langeb naiste tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsient -0,35-ni.

(Callan, Soest, Walsh 2007). Seega võib ka ühe leibkonnaliikme töötasu suurenemine vähendada teise liikme soovitud töötundide arvu.

Flood, Hansen ja Wahlberg on leibkonna mudelit kasutades leidnud tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendid Rootsi andmete põhjal. Tõstes nii meeste kui ka naiste töötasu 10 %, suureneb meeste tööjõu pakkumine töötundides 0,5% ning naistel 1%. (Flood, Hansen, Wahlberg 2003) Seega on meeste tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsient 0,05 ning naistel 0,1. Leitud meeste tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsient on sarnane varasemate uuringutega, naiste puhul on see aga madalam (Flood, Hansen, Wahlberg 2003).

Saksamaal on nii meeste kui ka naiste tööjõupakkumist hinnatud lühiperioodil ja pikema aja möödudes. Tabelis 2 toodud tulemuste põhjal on näha, et pikema aja vältel mõlemad, nii tööjõus osalemise kui ka soovitud töötundide pakkumise elastsuskoeffitsiendid, enam kui kahekordistuvad. Meeste soovitud töötundide ja tööjõus osalemise pakkumise elastsused jäävad nii lühi- kui ka pikal perioodil nulli lähedale. Naiste tööjõus osalemise pakkumiselastsused on samuti üsna madalad ja ajas vähemuutlikud. Soovitud töötundide pakkumise elastsused suurenevad pikema perioodi vältel aga märgatavalt. Uuringust ilmneb ka, et mehed muudavad pärast töötasude muutust oma käitumist kiiremini kui naised. Aluseks on võetud 1999- 2002 aasta Saksamaa andmed. (Haan 2005).

Eelkirjeldatust selgub, et sõltumata riigist ja valitud mudelist, on meeste tööjõu pakkumise soovitud töötundide elastsuskoeffitsientide hindamisel saadud suhteliselt sarnased tulemused. Töötatud tundide arvu suurenemist näitavate elastsuskoeffitsientide varieeruvus on meestel -0,01-st 0,18-ni. Tööjõus osalemise elastsuskoeffitsiendid varieeruvad enam, 0,01-st 0,38-ni. Eestis on tööjõus osalemise elastsuskoeffitsiendid märgatavalt suuremad, kui Saksamaal. Saksamaa andmete põhjal on meeste soovitud töötundide elastsuskoeffitsiendid suuremad, kui tööjõus osalemise elastsused, Eestis on olukord vastupidine. Eestis on meeste soovitud töötundide kui ka tööjõus osalemise elastsuskoeffitsiendid suuremad, kui Saksamaal. See kehtib ka nende elastsuste kohta, mis Saksamaa andmete põhjal on leitud arvestades pikemat ajaperioodi.

Naiste tööjõu pakkumise soovitud töötundide elastsuskoeffitsiendid erinevad enam, kui meestel. Soovitud töötundide elastsuste puhul on varieeruvus 0,01-st 0,67-ni. Tööjõus osalemise elastsused varieeruvad vähem, 0,01-st 0,34-ni. Naiste soovitud töötundide pakkumise elastsused on seega suuremad, kui tööjõus osalemise elastsuskoeffitsiendid. Eesti naiste tööjõus osalemise elastsused on nagu meestelgi suuremad, kui Saksamaa andmete põhjal leitud elastsuskoeffitsiendid.

Tööjõu pakkumise muutuste arvutamiseks kasutatakse eelnevalt välja toodud elastsuskoeffitsientide vahemike kõige kõrgemaid, madalamaid ning keskmisi väärtusi. Meeste töötundide muutuse hindamiseks võetakse aluseks järgnevad elastsuskoeffitsiendid: -0,01; 0,01 ja 0,18 ning naiste puhul 0,01; 0,33 ja 0,67. Meeste tööjõus osalemist hinnatakse kasutades elastsuskoeffitsiente 0,01; 0,19 ja 0,38 ning naiste puhul 0,01; 0,17 ja 0,34. Selleks, et arvutada, kuidas muutub tööjõu pakkumine protsentides (PM), teisendatakse peatükis 1.2 välja toodud elastsusvalemit:

Tööjõu pakkumise elastsus = Tööjõu pakkumise muutus % / Töötasu muutus % (Stiglitz 1995: 460)

Seega korrutatakse netopalga protsentuaalne muutus (NM) tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendiga (E). Kasutatakse valemit (6):

$$PM = NM \cdot E \quad (6)$$

Vastavalt OECD standarditele on nädala keskmine töötundide arv 40. Poolte kokkuleppel võib töötunde suurendada ka kuni 48 tunnini nädalas kuni neljaks kuuks. (Tööturu ülevaade 2010) Seega eeldatakse käesolevas töös, et nädalas on keskmiseks töötundide arvuks 40. Teades keskmist töötundide arvu ning tööjõu pakkumise protsentuaalset muutust, arvutatakse, kui palju suureneb soovitud töötundide arv (S). Selleks kasutatakse valemit (7.1):

$$S = PM \cdot 40 : 100 \quad (7.1)$$

Arvutuste tulemused on toodud Tabelis 3. Naiste töötundide pakkumine suureneb 526 euro suuruse ülemmäära korral 0,09%- 6,32% ja 760 euro suuruse ülemmäära korral 0,09%- 5,76%. Meeste töötundide pakkumine varieerub madalama ülemmäära korral -0,12%- 2,23% ja kõrgema ülemmäära puhul -0,12- 2,17%. Seega võib netopalgaga suurenemine meeste soovitud töötundide arvu ka vähendada.

Tulenevalt suhteliselt sarnasest netopalgaga protsentuaalsest muutusest erinevate ülemmäärade puhul, on ka tööjõu pakkumise muutus nii 526 euro kui ka 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel vähe varieeruv. Kuna naiste keskmise netopalgaga muutus varieerub erinevate ülemmäärade kehtestamisel enam, kui meestel, siis on ka erinevused tööjõu pakkumises kahe erineva ülemmäära puhul selgemalt eristatavad. Meeste tööjõu pakkumine 526 euro ja 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel jääb peaaegu muutumatuks. See on tingitud ka meeste oluliselt madalamatest tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsientidest.

Tabel 3. Naiste ja meeste soovitud töötunnid erinevate elastsuskoeffitsientide korral (Autori koostatud; allikad: Lisa 1, Tabel 2)

	Tööjõu pakkumise elastsused	Soovitud töötunnid % 526 eurot	Soovitud töötunnid % 760 eurot	Soovitud töötunnid 526 eurot	Soovitud töötunnid 760 eurot
Naised	0,01	0,09	0,09	0,04	0,03
	0,33	3,12	2,84	1,25	1,14
	0,67	6,32	5,76	2,53	2,31
Mehed	-0,01	-0,12	-0,12	-0,05	-0,05
	0,01	0,12	0,12	0,05	0,05
	0,88	2,23	2,17	0,89	0,87

Naiste kõrgemate tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsientide tõttu võib nende töötundide pakkumine suurenedada 526 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel ligikaudu 4,09% ning 760 euro suuruse ülemmäära puhul 3,59% enam, kui meestel. Seega naiste töötundide pakkumine suureneb olenemata asjaolust, et nende keskmine netopalgaga muutus on väiksem, kui meestel. Netopalgaga suurenemine motiveerib naisi rohkem tunde töötama, seega domineerib asendusefekt.

526 euro suuruse ülemmäära korral suureneb naiste töötundide pakkumine 0,04- 2,53 tundi nädalas ning 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 0,03- 2,30 tundi nädalas. Meeste soovitud töötundide arv suureneks nii 526 euro suuruse ülemmäära korral -0,05- 0,89 tundi nädalas. 760 euro suuruse ülemmäära korral -0,05- 0,87 tundi nädalas.

Võttes aluseks Lisas 1 välja toodud andmed arvutatakse, mitme töötaja võrra suureneb maksumuudatuse järgselt töøjõus osalemine (P). Selleks Kasutatakse valemit (7.2):

$$P = PM \cdot y : 100 \quad (7.2)$$

Töøjõus osalemise muutusi erinevate elastsuskoeffitsientide korral kujutab Tabel 4. Naiste soov töøjõus osaleda suureneb 526 euro suuruse ülemmäära korral 0,09%- 3,21% ja 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 0,09%- 2,92%. Meeste töøjõu pakkumine varieerub madalama ülemmäära kehtestamisel 0,12%- 4,7% ja kõrgema ülemmäära korral 0,12%- 4,58%. Seega erineb ka töøjõus osalemise pakkumine, tulenevalt sarnasest netopalgaprotsentuaalsest muutusest, kummagi ülemmäära puhul, väga vähe.

Tabel 4. Naiste ja meeste töøjõus osalemine erinevate elastsuskoeffitsientide korral (Autori koostatud; allikad: Lisa 1, Tabel 2)

	Töøjõu pakkumise elastsused	Töøjõus osalemine % 526 eurot	Töøjõus osalemine % 760 eurot	Töøjõus osalemine 526 eurot	Töøjõus osalemine 760 eurot
Naised	0,01	0,09	0,09	10	2
	0,17	1,60	1,46	177	49
	0,34	3,21	2,92	354	98
Mehed	0,01	0,12	0,12	29	11
	0,19	2,35	2,29	553	213
	0,38	4,70	4,58	1107	426

Netopalgala suurenemine motiveerib nii mehi kui naisi töøjõus osalema. Meeste töøjõu pakkumine suureneks 526 euro suuruse ülemmäära korral 1,7% ja 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 1,5%. Vastupidiselt töötundidele, suureneks meeste töøjõus osalemine rohkem, kui naistel. Samuti on töøjõus osalemise erinevus meeste ja naiste vahel väiksem, kui soovitud töötundide puhul.

Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamisega loodetakse toetada ka teadus- ja arendustegevuse töötajate importi välismaalt (Kaarna, Muring 2010: 31). Eesti andmete põhjal leitud tööjõus osalemise elastsuskoeffitsiendid olid oluliselt kõrgemad, kui Saksamaal. Seda isegi, kui võrrelda Eesti lühiajalist tööjõu pakkumist Saksamaa pikema perioodi tööjõus osalemise muutustega. Seetõttu ei ole tõenäoline, et sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine motiveeriks välismaalasi Eestis töötama. Enam suureneks eestlaste tööjõus osalemise soov.

526 euro suuruse piirmäära kehtestamisel suureneks naiste tööjõus osalejate arv, olenevalt tööjõu pakkumise elastsusest 10- 354 ja 760 euro suuruse ülemmäära korral 2- 98 lisatöötaja võrra. Meeste tööjõus osalemine suureneks madalama ülemmäära korral 29- 1107 ja kõrgema ülemmäära puhul 11-426 lisatöötaja võrra. Kokku suureneks tööjõus osalemine 526 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 39- 1461 ja 760 euro suuruse ülemmäära korral 13- 524 töötajani.

Pikema perioodi vältel suureneks tööjõus osalemine ilmselt veelgi enam. Eesti andmete põhjal leitud elastsuskoeffitsiendid näitavad lühiajalisi muutusi tööjõu pakkumises, seetõttu ei ole võimalik arvutada, kui palju muutuks tööjõu pakkumine pikema aja möödudes. Saksamaa andmete põhjal leitud trende tööjõu pakkumise muutustest ei ole aga otstarbekas aluseks võtta. Seda seetõttu, et sakslaste tööjõu pakkumise suurenemine on netopalgatõustes palju väiksem, kui eestlastel. Seega tuleks analüüsida ka pikaajalisi tööjõu pakkumise trende Eesti andmetel.

Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist tööhõivele Eestis on varasemalt uuritud eeldusel, et maksukoormuse vähenedes suureneb nõudlus. Ülemmäär, mida analüüsiti, on 481 eurot, mis on võrdne 1458 euro suuruselt töötasult makstava sotsiaalmaksu summaga. Uuringus kasutatud andmete põhjal mõjutaks niisugune maksumuudatus 40 000 töötajat. Kulutused tööjõule väheneksid 1458 euro suuruse ülemmäära korral 9,1%. (KPMG *Baltics* AS, PRAXIS, Staehr 2010)

Tööjõu nõudluse elastsuskoeffitsiendid varieeruvad 0,2- 0,9. Eesti andmete põhjal pole tööjõu nõudluse elastsuskoeffitsiente analüüsitud. On teada, et nõudlus kõrgepalgaliste

töötajate järele on väiksem, seega kasutati arvutuste tegemisel tööjõu nõudluse elastsuskoeffitsienti 0,2. Uuringust selgub, et ettevõtted oleksid sel juhul huvitatud 800-st kõrgepalgalisest lisatöötajast. (KPMG *Baltics* AS, PRAXIS, Staehr 2010)

Eelnevalt kirjeldatud uuringus analüüsitud ülemmäär 481 eurot on suhteliselt sarnane käesolevas töös aluseks võetud 526 euro suuruse ülemmääraga. 526 euro suuruse sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamisel suureneks tööjõu pakkumine olenevalt elastsuskoeffitsiendist 39- 1461 lisatöötaja võrra. Seega tööjõu pakkumine kõrgemate tööjõu elastsuste juures oleks $1461 - 800 = 661$ töötaja võrra suurem, kui nõudlus. Madalamate tööjõu pakkumise elastsuste korral oleks tööjõu pakkumine $800 - 39 = 761$ isiku võrra väiksem, kui nõudlus. Arvestades, et Eesti andmete põhjal leitud tööjõu pakkumise elastsused olid kõrgemad, siis suureneks pakkumine nõudlusest enam. Et saada täpsemaid tulemusi muutuste kohta tööturul, tuleks analüüsida ka tööjõu nõudluse elastsuskoeffitsiente Eesti andmetel ning arvutada, kui palju ülemmäära kehtestamise järgselt nõudlus suureneks.

Kokkuvõtvalt jõudis autor järeldusele, et 526 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel suureneb naiste soovitud töötundide arv 0,09- 6,32%, ehk 0,04- 2,53 tundi nädalas. 760 euro suuruse ülemmäära korral 0,09- 5,76% ehk 0,03- 2,30 tundi nädalas. Meeste soovitud töötunnid suurenevad 526 euro suuruse ülemmäära puhul -0,12- 2,23% ehk -0,05- 0,89 tundi nädalas. 760 euro suuruse ülemmäära puhul -0,12- 2,17% ehk -0,05- 0,87 tundi nädalas.

Naiste tööjõus osalemine suureneb 526 euro suuruse ülemmäära korral 0,09- 3,21% ehk 10- 354 töötaja võrra. 760 euro suuruse ülemmäära korral suureneks tööjõus osalemine 0,09- 2,92% ehk 2- 98 töötaja võrra. Meeste tööjõus osalemine suureneb madalama ülemmäära puhul 0,12- 4,70% ehk 29- 1 107 töötaja võrra ja kõrgema ülemmäära korral 0,12- 4,58% ehk 11- 426 töötaja võrra. Eestlaste tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendid on kõrgemad, kui välisriikides. Seetõttu ei mõjuta sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine oluliselt kõrgemapalgaliste töötajate välisriikidest Eestisse siirdumist.

KOKKUVÕTE

Eestis suureneb sotsiaalmaks võrdeliselt töötasuga. Niisugune olukord ei motiveeri tööandjaid looma kõrgepalgalisi töökohti. Üheks lahenduseks kõrgepalgaliste töökohtade arvu suurendamisel on pakutud sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamist.

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju tööhõivele. Eesmärgi saavutamiseks andis autor ülevaate Eesti sotsiaalkindlustussüsteemist ja tööjõu pakkumist mõjutavatest teguritest, analüüsis sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise mõju töötasudele ning töötasu muutuste mõju tööhõivele Eestis.

Sotsiaalmaksust finantseeritakse ravikindlustust ja riiklikku pensionikindlustust. Need hüved põhinevad mõlemad solidaarsuspõhimõttel. Sotsiaalmaksu ülempiiri kehtestamine aitaks vähendada erinevusi madalama ja kõrgema sissetulekuga isikute pealt tasutavate maksude osas. Samas vähendaks ülempiiri kehtestamine ka ressursse, mida kasutatakse ravikindlustuseks ja riiklike pensionide maksmiseks. Seetõttu võivad maksureformi tagajärjel väheneda ka hüved, mida sotsiaalmaksust finantseeritakse.

Netopalga muutus võib tööjõu pakkumist mõjutada kahel erineval viisil. Asendusefektist lähtudes hakkab isik töötasu suurenedes rohkem töötama. Tuluefekti puhul tahab töötaja aga enam tarbida vaba aega, mistõttu tema töösoov väheneb. Lisaks palgale mõjutavad tööjõu pakkumist ka paljud muud tegurid, näiteks sotsiaaltoetused, inflatsioon, ühiskondlikud normid. Suuremad muutused tööturul ja sissetulekutes ei ilmne lühiperioodil, vaid pikema aja vältel.

Eeldati, et sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamise järgselt suureneb keskmine töötasu summa võrra, mille tööandja maksumuudatuse järel säästab. Keskmise netopalga suurenemine on kummagi ülemmäära kehtestamise korral vähe muutuv. Naiste keskmine netopalk muutub 526 euro suuruse ülemmäära korral 9,45% ja 760 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel 8,60%. Kummagi ülemmäära kehtestamisel suureneks keskmine netopalk ligikaudu 9%. Meeste netopalga muutus on 526 euro suuruse ülemmäära korral 12,38% ja 760 euro suuruse ülemmäära puhul 12,06%. Seega kummagi ülemmäära

kehtestamisel ligikaudu 12%. Meeste keskmine töötasu on kõrgem, kui naistel. Seetõttu on ka meeste keskmise netopalga suurenemine 3% kõrgem.

526 euro suuruse ülemmäära kehtestamisel suureneb naiste soovitud töötundide arv 0,09-6,32%, ehk 0,04- 2,53 tundi nädalas. 760 euro suuruse ülemmäära korral 0,09- 5,76% ehk 0,03- 2,30 tundi nädalas. Meeste soovitud töötunnid suurenevad 526 euro suuruse ülemmäära puhul -0,12- 2,23% ehk -0,05- 0,89 tundi nädalas. 760 euro suuruse ülemmäära puhul -0,12- 2,17% ehk -0,05- 0,87 tundi nädalas.

Naiste tööjõus osalemine suureneb 526 euro suuruse ülemmäära korral 0,09- 3,21% ehk 10- 354 töötaja võrra. 760 euro suuruse ülemmäära korral suureneks tööjõus osalemine 0,09- 2,92% ehk 2- 98 töötaja võrra. Meeste tööjõus osalemine suureneb madalama ülemmäära puhul 0,12- 4,70% ehk 29- 1 107 töötaja võrra ja kõrgema ülemmäära korral 0,12- 4,58% ehk 11- 426 töötaja võrra. Eestlaste tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendid on kõrgemad, kui välisriikides. Seetõttu ei mõjuta sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine oluliselt kõrgemapalgaliste töötajate välisriikidest Eestisse siirdumist.

Tööjõu pakkumise muutuste hindamiseks kasutati lõputöös varasemaid elastsusuuringuid. Eestis ei ole analüüsitud tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiente pikema perioodi vältel. Seega ei selgunud töös, kuidas muutuks eestlaste tööjõu pakkumine pikema perioodi vältel ning edaspidi tuleks seda analüüsida.

Sotsiaalmaksu ülemmäära kehtestamine vähendab ravikindlustuse ja riiklike pensionide maksmiseks vajalikke ressursse. Oluline oleks analüüsida, kuidas erinevate ülemmäärade kehtestamisel maksutulud nii lühi- kui ka pikal perioodil muutuksid.

SUMMARY

Diploma thesis is written on a subject „Impact of The Social security Tax cieling to the Employment“. Thesis is written in Estonian and consists of 39 pages (including 1 page of appendixes). Author has used 40 referred sources.

Topic is actual because it has said that social security tax cieling would activate economy. The purpose of diploma thesis is to analyze the impact of the social tax cieling to the Employment. To achieve the aim, author:

1. Gives an overview of the Estonian social insurance system.
2. Gives an overview of the factors that impact the labor supply.
3. Analyzes the impact of the social tax cieling to the net wages.
4. Analyzes the impact of the net wage changes to the employment.

Author came into conclusion, that setting 526 cieling the women labor participation will increase 10- 354 extra workers and men participation will increase 29- 1107 extra workers. Setting 760 cieling the women participation will increase 2- 98 and men participation will increase 11- 426 additional workers.

VIIDATUD ALLIKAD

Alloja, J. Töõjõu pakkumine Eestis. 2005. Eesti Panga kodulehelt http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/uuringud/_2005/_1_2005/index.pdf välja otsitud 15.10.2010.

Brown, W. 1998. Makroökonomika. Külim, Tallinn.

Callan, T., Soest, A., Walsh, J. 2007. *Tax Structure and Female Labour Market Participation: Evidence from Ireland*. Iza lehelt <http://ftp.iza.org/dp3090.pdf> välja otsitud 03.01.2011.

Conolly, S., Munro, A. 1999. *Economics of the Public Sector*. Prentice Hall, Harlow.

Ehrenberg, R., Smith, R. 2003. *Modern Labour Economics Theory and Public Policy*. Addison Wesley, Boston.

Evers, M., Mooij, R., Vuuren, D. *The Wage Elasticity of Labour Supply: a Synthesis of Empirical Estimates*.

Flood, L., Hansen, J., Wahlberg, R. 2003. *Household Labor Supply and Welfare Participation in Sweden*. Iza lehelt <http://ftp.iza.org/dp769.pdf> välja otsitud 04.01.2011.

Haan, P. 2005. *A Dynamic Discrete Choice Model of Labor Supply, the Case of Germany*. Internetist http://www.demog.berkeley.edu/~ebenstei/litreview/Haan_05.pdf välja otsitud 04.01.2011.

Haigekassa. Eesti Haigekassa kodulehelt <http://www.haigekassa.ee/haigekassa> välja otsitud 05.03.2011.

Hardwick, P., Khan, B., Langmead, J. 1992. *An Introduction to Modern Economics*. Longman, London.

Huberg, M. Sotsiaalmaksu kuumäär. MaksuMaksja, 2009, nr 2, lk 28-34.

Huberg, M., Uusorg, M., Kuusik, G., Lehis, L. 2010. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. MaksuMaksjate Liidu Kirjastus OÜ, Tartu.

Höovelson, K. OECD Analüüs Eesti Tööturu ja Sotsiaalpoliitikast. Sotsiaaltöö, 2010, nr 3, lk 34-37. Eesti artiklite andmebaasist http://ise.elnet.ee/search~S2*est?/Xsotsiaalpoliitika&searchscope=2&SORT=D/Xsotsiaalpoliitika&searchscope=2&SORT=D&SUBKEY=sotsiaalpoliitika/1,2024,2024,B/1856~b2176726&FF=Xsotsiaalpoliitika&searchscope=2&SORT=D&1,1,,1,0 välja otsitud 15.10.2010.

Kaarna, R., Muring, L. Maksusoodustused teadus- ja arendustegevuse toetuseks. MaksuMaksja, 2010, nr 4, lk 31.

Kaplow, L. 2008. *The Theory of Taxation and Public Economics*. Princeton University Press, New Jersey.

Koulikov, D., Silverstovs, B. *Labor Supply of Married Females in Estonia*. Internetist <http://www.diw.de/documents/publikationen/73/40156/dp321.pdf> välja otsitud 03.01.2011.

Koutsoyiannis, A. 1979. *Modern Microeconomics*. Macmillan Publishers, London.

KPMG Baltics AS, PRAXIS Center for Policy Studies, Staehr, K. 2010. *An Analyses of Tax Incentives to Promote Research and Development in Estonia*. Praxise kodulehelt http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Too-ja_Sotsiaalpoliitika/TA-Maksuuuring-2010-01.pdf välja otsitud 10.11.2010.

Lehis, L. 2009. Maksuõigus. Juura, Tallinn.

Lillemägi, H. Infopäring Maksu- ja Tolliametist, 21.12.2010.

Salu, M. 2001. Sotsiaalkaitse Eestis. *Estonian Business School*, Tallinn.

Sotsiaalmaksuseadus 13.10.2000, jõustunud 01.01.2001 – RT I 2000, 102, 675...RT I 2002, 111, 662

Rahvapension. Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt <http://www.ensib.ee/rahvapension-2/> välja otsitud 05.03.2011.

Ravikindlustuse seadus 19.06.2002, jõustunud 01.10.2002 – RT I 2002, 62, 377... RT I 2008, 3, 22

Riigieelarvesse laekunud maksud. Statistika andmebaasist http://pub.stat.ee/px-web.2001/igraph/MakeGraph.asp?gr_type=5&gr_width=600&gr_height=400&gr_fontsize=12&menu=y&PLanguage=2&pxfile=RR0120112638530.px&wonload=600&honload=400&rotate= välja otsitud 05.03.2011.

Riikliku pensionikindlustuse seadus 05.12.2001, jõustunud 01.01.2002 – RT I 2001, 100, 648...RT I 2006, 49, 370

Rõõm, T. Tootmistegurite maksustamine ja tööpuudus Eestis. *Kroon & Majandus*, 2003, nr 1, lk 35. Eesti Panga kodulehelt http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/kroon_majandus/_2003/_2003_1/_034-042Tairi_Room.pdf?ok=1, välja otsitud 12.01.2011.

Staehr, K. 2003. *Estimates of Employment and Welfare Effects of Personal Labour Income Taxation in a Flat Tax Country: The Case of Estonia*.

Stiglitz, J. 2000. *Economics of the Public Sector*. W. W. Norton & Company, London.

Stiglitz, J. 1995. Ühiskondliku sektori ökonomika. Külim, Tallinn.

Tammert, P. 2005. Maksundus. OÜ Aimwell, Tallinn.

Tavits, G. 2006. Sotsiaalhooldusõigus. Juura, Tallinn.

Tulumaksuseadus 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000 – RT I 1999, 101, 903...RT I 2009, 60, 395; RT I 2006, 28, 208; RT I 2010, 34, 181

Töö- ja pensioniealistele. Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt <http://www.ensib.ee/too-ja-pensioniealistele/> välja otsitud 05.03.2011.

Töötasu alammäära kehtestamine, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 11.06.2009, jõustunud 01.07.2009 – RT I 2009, 31, 192...2010, 60, 407.

Töötuskindlustuse seadus 13.06.2001, jõustunud 01.01.2002 – RT I 2001, 59, 359...RT I 2009, 36, 234

Vanaduspension. Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt <http://www.ensib.ee/vanaduspension-2/> välja otsitud 05.03.2011.

Viilmann, N. Tööturu Ülevaade. 2010. Eesti Panga kodulehelt http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/tooturu/tooturg_210.pdf?ok=1 välja otsitud 26.03.2011.

Väljateenitud aastate pension. Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt <http://www.ensib.ee/soodustingimustel-vanaduspension-eriseaduse-alusel/> välja otsitud 05.03.2011

2011. aasta riigieelarve seadus 08.12.2010, jõustunud 01.01.2011 – RT I 28.12.2010,6

VIIDATUD TABELID JA JOONISED

Joonis 1. Tööjõu pakkumise kõver.....	14
Joonis 2. Maksude- eelne ja –järgne tasakaal.....	15
Joonis 3. Netopalga muutus sõltuvalt keskmisest maksumäärast.....	19
Joonis 3. Netopalga protsentuaalne muutus.....	23
Tabel 2. Tööjõu pakkumise elastsuskoeffitsiendid.....	24
Tabel 3. Naiste ja meeste soovitud töötunnid erinevate elastsuskoeffitsientide korral.....	28
Tabel 4. Naiste ja meeste tööjõus osalemine erinevate elastsuskoeffitsientide korral.....	29

LISAD

Lisa 1. Deklareeritud sotsiaalmaks jaanuar - november 2010

	Sotsiaalmaksu summa (x)	Isikute arv (y)
Mehed, deklareeritud üle 5784 euro	2 199 684 647 eurot	23 544
Naised, deklareeritud üle 5 784 euro	90 045 965 eurot	11 034
Mehed, deklareeritud üle 8 355 euro	123 280 825 eurot	9 305
Naised, deklareeritud üle 8 355 euro	38 237 164 eurot	3 369

Autori koostatud, allikas: Lillemägi, 21.12.2010.